

Kiesgerechtigden met een migratieachtergrond

MARCEL LUBBERS

Voor de aanstaande Tweede Kamerverkiezingen zijn er zo'n twee en een half miljoen kiesgerechtigden met een migratieachtergrond. Dat is bijna 1 op de 5 kiesgerechtigden. Deze groep wordt steeds diverser, hoewel de klassieke migratielanden Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen, Marokko en Turkije nog altijd 40 procent van het totaal voor hun rekening nemen.

Op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), weten we dat er in Nederland op peildatum 1 januari 2020 bijna twee en een half miljoen kiesgerechtigden voor de Tweede Kamerverkiezingen zijn met een migratieachtergrond. Deze Nederlanders hebben tenminste één ouder die in het buitenland geboren is, zijn 18 jaar of ouder en hebben de Nederlandse nationaliteit, waarmee zij kiesgerechtigd zijn voor de Tweede Kamerverkiezingen (voor andere verkiezingen gelden weer andere criteria; het gaat hier alleen om de Tweede Kamerverkiezingen). Dit is bijna 18 procent van het totaal aantal kiesgerechtigden. Hoe groot is het aantal kiesgerechtigden naar herkomst en welk deel van de eerste en tweede generatie Nederlanders met een migratieachtergrond heeft ook kiesrecht voor de Tweede Kamerverkiezingen? Om daar licht op te werpen worden deze gegevens hier voor het eerst gepresenteerd.

Kiesgerechtigden met migratieachtergrond naar herkomst

Het CBS maakt onderscheid in Nederlanders met een 'westerse' en een 'niet-westerse' migratieachtergrond. Een niet-westerse migratieachtergrond omvat alle herkomstlanden uit Azië, Afrika en Latijns-Amerika, inclusief Turkije, maar zonder Indonesië en Japan. Voor mensen met een Indonesische migratieachtergrond geldt dat de grootste groep te herleiden is tot een Nederlands-Indische achtergrond. Van alle Nederlandse kiesgerechtigden met een migratieachtergrond is de groep met herkomst Indonesië het grootste (328.000). De tweede grootste groep heeft een Surinaamse migratieachtergrond (292.000), gevolgd door de kiesgerechtigden met een Turkse (257.000) of Marokkaanse (251.000) migratieachtergrond. De groep kiesgerechtigden met een Duitse migratieachtergrond is vrijwel even groot (247.000). De tien grootste herkomstlanden staan weergegeven in figuur 1.

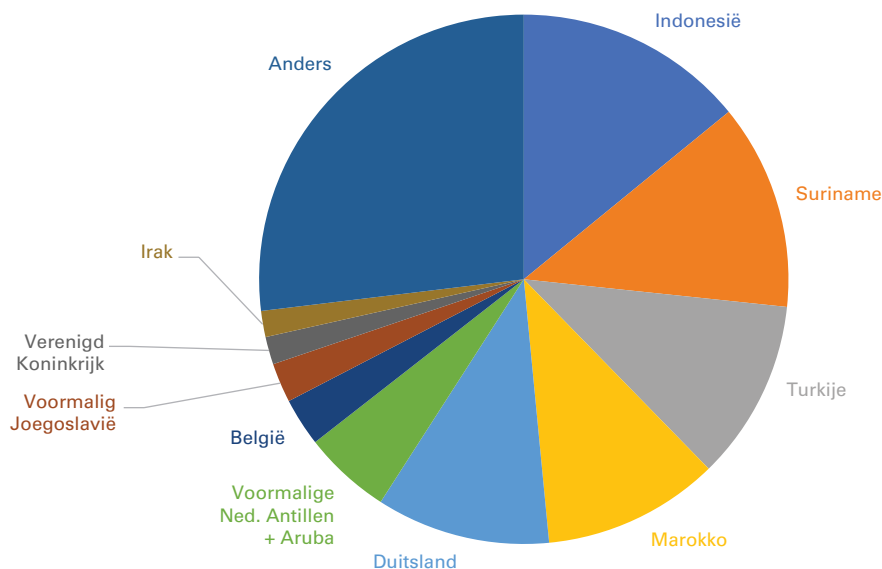
De laatste jaren is er veel aandacht geweest voor vluchtelingen uit Syrië. De omvang van deze groep is sterk gegroeid. Toch is het aantal kiesgerechtigden onder hen nog beperkt: zo'n 13.000 (ongeveer 20% van de Syriërs in Nederland). Er zijn 27 andere herkomstlanden met een grotere groep kiesgerechtigden. De beperkte omvang van de kiesgerechtigde Syriërs is te herleiden naar het feit dat het grootste deel pas recent in Nederland is en daarmee maar in beperkte mate de Nederlandse nationaliteit heeft. Als buiten-

Foto: RoelWijnants / Flickr

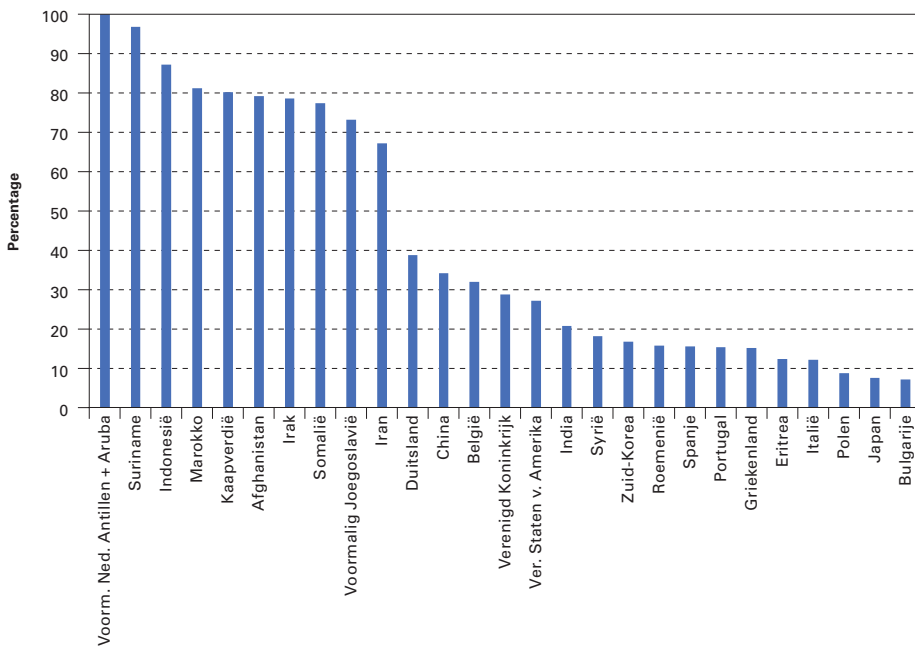
lander (dat is de term die de overheid hiervoor formeel gebruikt) kun je na vijf jaar legaal woonachtig te zijn in Nederland die nationaliteit aanvragen (of eerder, als je gebruik kunt maken van de zogenoemde 'optieregeling', die bijvoorbeeld van toepassing is als je drie jaar gehuwd bent met

Figuur 1. Verdeling kiesgerechtigden voor de Tweede Kamerverkiezingen met een migratieachtergrond naar herkomstland, 1 januari 2020

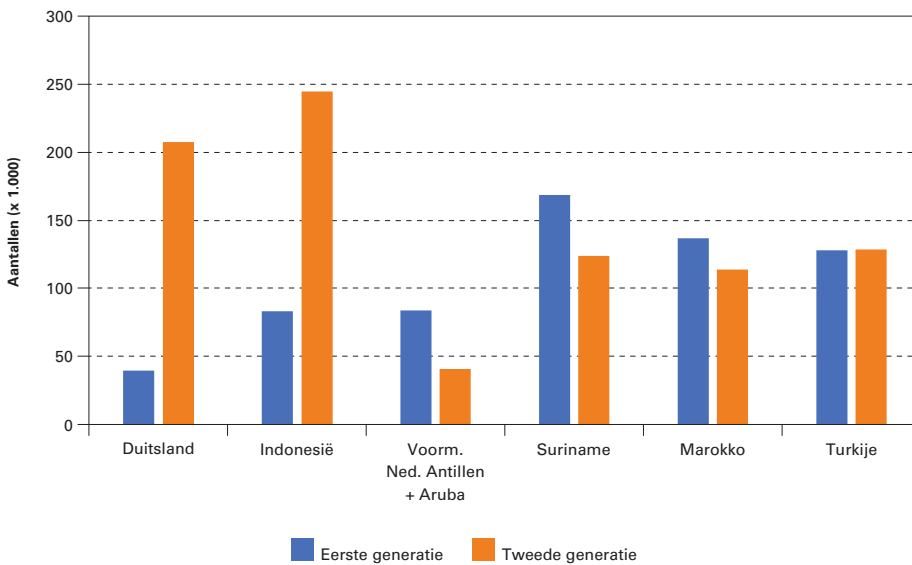
Bron: CBS (2020).

Figuur 2. Aandeel kiesgerechtigden voor de Tweede Kamerverkiezingen met een eerste generatie migratieachtergrond (als percentage van het totaal aantal geregistreerde inwoners van 18 jaar of ouder met betreffende eerste generatie migratieachtergrond, selectie van herkomstlanden), 1 januari 2020

Bron: CBS (2020).

Figuur 3. Omvang van de eerste en tweede generatie kiesgerechtigden voor de Tweede Kamerverkiezingen, naar de grootste herkomstgroepen, 1 januari 2020

Bron: CBS (2020).

een Nederlander of bijvoorbeeld komt uit een ander EU-land).

Voor de migrantengroepen die relatief kort in Nederland verblijven, zal gelden dat het aandeel dat kiesrecht heeft voor de Tweede Kamerverkiezingen laag is. Dit gaat onder andere op voor de omvangrijke groep Polen in Nederland. Van de 143.000 Polen die geregistreerd staan als inwoner van Nederland op 1 januari 2020, hebben er 12.500 kiesrecht voor de Tweede Kamerverkiezingen. Dat is nog geen 10 procent. Figuur 2 geeft een overzicht van het aandeel dat kiesrecht heeft onder Nederlanders met een eerste generatie migratieachtergrond uit betreffend herkomstland. Onder de Bulgaren is dat aandeel het laagst (7%); onder Roemenen meer dan het dubbele van de Bulgaren (bijna 16%). Onverwacht laag is het percentage kiesgerechtigden onder Japanners van de eerste generatie (bijna 8%). Het aandeel onder migranten uit de Zuid-Europese landen is eveneens laag. Het percentage kiesgerechtigden onder Italianen, Grieken, Portugezen en Spanjaarden ligt rond de 15 procent. Deels is dit toe te schrijven aan de sterke groei van deze groepen in het laatste decennium, maar het kan er ook op wijzen dat zij die zijn gebleven sinds de jaren zestig maar in beperkte mate de Nederlandse nationaliteit hebben aangevraagd. Het percentage kiesgerechtigden onder eerste generatie migranten uit Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en België ligt iets hoger rond de 30 procent; onder de Duitsers bijna 40 procent.

Van de migranten uit Turkije heeft 67 procent kiesrecht in Nederland, waar het onder migranten uit Marokko 81 procent is. Ook dit verschil is deels toe te schrijven aan het feit dat migratie uit Turkije in het laatste decennium beduidend hoger ligt dan migratie uit Marokko. Recente Turkse migranten zullen nog niet de Nederlandse nationaliteit hebben. De cijfers voor hen die afkomstig zijn uit Afghanistan, Irak, Somalië en in mindere mate Iran, en die voornamelijk de vluchtelingenstatus hebben gekregen in Nederland, zijn vergelijkbaar: zo'n twee derde heeft kiesrecht. Dit zal waarschijnlijk op termijn ook het beeld worden onder de Syrische vluchtelingen. Het hoogste aandeel kiesgerechtigden is te vinden onder migranten afkomstig uit de voormalige Nederlandse koloniën; zij hebben voor het overgrote deel de Nederlandse nationaliteit.

Kinderen van migranten: de tweede generatie bijna volledig kiesgerechtigd

Voor de Nederlanders met een Turkse migratieachtergrond geldt sinds kort dat de omvang van de tweede generatie kiesgerechtigden groter is dan de eerste generatie kiesgerechtigden (figuur 3). Onder Nederlanders met een Marokkaanse achtergrond geldt dit (nog) niet. Onder Duitsers is de tweede generatie kiesgerechtigden beduidend groter dan de eerste generatie. Dit geldt ook voor Nederlanders waarvoor Indonesië het herkomstland is. Onder de Nederlanders met een achtergrond uit Suriname of de voormalige Nederlandse Antillen en Aruba geldt juist dat de eerste generatie met kiesrecht groter is dan de

DATA VERKIEZINGSONDERZOEK

Rondom de komende Tweede Kamerverkiezingen wordt weer het Nationaal Kiezers Onderzoek gehouden, een initiatief van de Stichting Kiezers Onderzoek Nederland (SKON), in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Daarin is voor het eerst in het bijzonder aandacht voor kiezers met een migratieachtergrond. Het Nationaal Kiezers Onderzoek (NKO) wordt sinds 1970 uitgevoerd, waarmee het één van de langstlopende surveyonderzoeken van Nederland is. Soms werd er alleen een vragenlijst na de verkiezingen afgenomen, maar dikwijls bestond het onderzoek uit een voor- en nameting. Zo ook deze keer rondom de verkiezingen van 17 maart 2021. De voormeting vindt plaats in de weken voor de verkiezingen; de nameting gelijk na de verkiezingen. Omdat kiesgerechtigden met een niet-westerse migratieachtergrond in het verleden vaak ondervertegenwoordigd bleken, zoals in veel surveyonderzoek, is er bij het NKO rondom de komende verkiezingen gekozen voor een extra steekproef onder kiesgerechtigde Nederlanders met een dergelijke migratieachtergrond. SKON werkt daartoe samen met het CBS. Het onderzoek wordt mogelijk gemaakt door Odissei en het RSCR van de Radboud Universiteit.

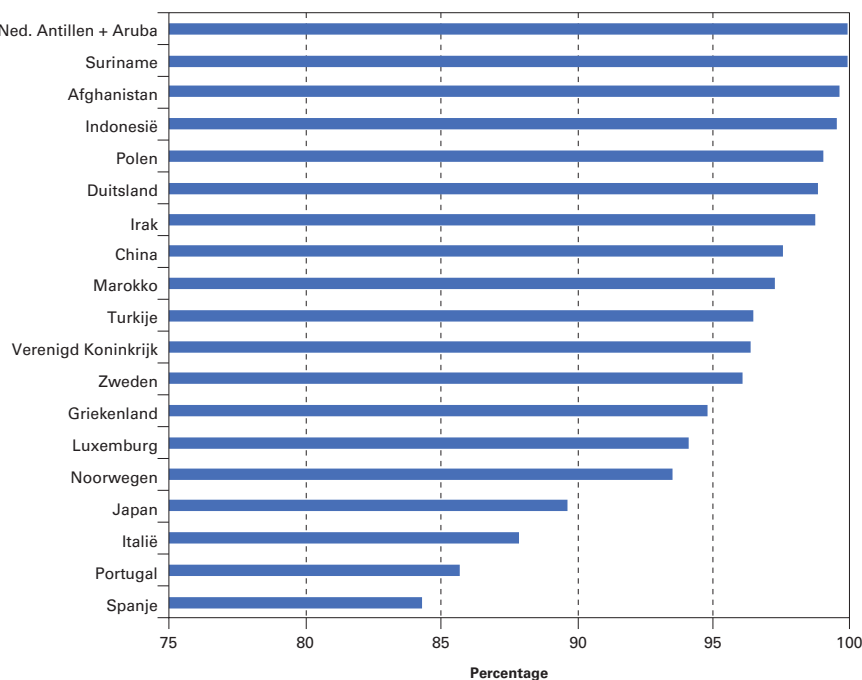
tweede generatie. Deze eerste generatie is (nog) groter in omvang dan de tweede generatie en vrijwel de gehele eerste generatie met deze herkomst heeft kiesrecht.

Nederlanders met een migratieachtergrond van de tweede generatie hebben voor het overgrote deel kiesrecht. Voor vrijwel alle herkomstgroepen geldt dat dit (bijna) 100 procent is. Een kind krijgt bij geboorte automatisch de Nederlandse nationaliteit als de moeder de Nederlandse nationaliteit heeft of als de vader de Nederlandse nationaliteit heeft en gehuwd is met de moeder. Van de 18-jarigen en ouder van de tweede generatie heeft vrijwel iedereen kiesrecht voor de Tweede Kamerverkiezingen (en dus de Nederlandse nationaliteit). In figuur 4 is voor een selectie van herkomstlanden weergegeven wat het aandeel met kiesrecht in de tweede generatie is. Het laagste aandeel kiesgerechtigden binnen de tweede generatie bestaat onder Nederlanders met een Spaanse, Portugese of Italiaanse achtergrond. Hoogstwaarschijnlijk hebben de gastarbeiders uit deze landen die in de jaren zestig en zeventig naar Nederland kwamen, niet de Nederlandse nationaliteit voor hun kinderen aangevraagd en hebben zij evenmin zelf die stap gezet in hun volwassen leven.

Kiesgedrag

Het totaal aantal kiesgerechtigden voor de Tweede Kamerverkiezingen met een migratieachtergrond is aanzienlijk. Zo'n twee en een half miljoen kiesgerechtigde Nederlanders hebben een migratieachtergrond. Op een totale kiesgerechtigde bevolking van zo'n 13 miljoen, betekent dit dat ongeveer een op de vijf kiesgerechtigden in ons land een migratieachtergrond heeft. Doorgaans geldt dat met een langere verblijfsduur, het aandeel kiesgerechtigden in een herkomstgroep toeneemt. Al met al vormen de kiesgerechtigden met een migratieachtergrond een belangrijke stemmacht. Uit eerder onderzoek weten we dat kiesgerechtigden met een niet-westerse migratieachtergrond in sterke mate op de PvdA stemmen. In 2017 kantelde dit echter, toen de nieuwe partijen DENK en Artikel 1 voor een groot deel deze positie overnamen. In wijken als de Schilderswijk in Den Haag, Delfshaven en Feijenoord in Rotterdam, Amsterdam-Nieuw-West en Overvecht en Kanaleneiland in Utrecht, werd in veel stembureaus DENK de grootste. In sommige stembureaus haalde DENK zelfs de absolute meerderheid. Artikel 1 werd de grootste partij in verschillende stembureaus in de Bijlmer. De PvdA, die in 2017 over de gehele linie flinke klappen kreeg, bleef in slechts 11 stembureaus over heel Nederland de grootste partij (onder alle kiezers), maar waarvan er toch nog zeven in de Bijlmer lagen. Uit eerder onderzoek weten we dat migratieachtergrond een belangrijke voorspeller is voor het stemmen op partijen en op kandidaten met een migratieachtergrond. Voor de komende verkiezingen is het de vraag welke partijen erin zullen slagen welke groepen kiezers met een migratieachtergrond naar zich toe te trekken. Het Nationaal Kiezers Onderzoek dat weer zal worden uitgevoerd rondom de Tweede

Figuur 4. Aandeel kiesgerechtigden voor de Tweede Kamerverkiezingen binnen de tweede generatie met een migratieachtergrond naar (een selectie van) herkomstlanden, 1 januari 2020

Bron: CBS (2020).

Kamerverkiezingen van 17 maart 2021 zal inzicht geven in het kiesgedrag van de Nederlandse bevolking met daarbij voor het eerst bijzondere aandacht voor het kiesgedrag van Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond.

Marcel Lubbers, Universiteit Utrecht, ERCOMER, e-mail: m.lubbers@uu.nl

LITERATUUR:

- CBS (2020), Bevolking naar geslacht, leeftijd, generatie en migratieachtergrond, 1 januari. Verkregen via de CBS-dataportal.
- CBS (2020), Kiesgerechtigden naar generatie en herkomstland. Tabel op maat, verkregen van het CBS.
- Zwan, R. van der, J. Tolsma en M. Lubbers (2020), Under what conditions do ethnic minority candidates attract the ethnic minority vote? How neighbourhood and candidate characteristics affected ethnic affinity voting in the Dutch 2017 parliamentary elections. *Political Geography*, 77, maart 2020, 102098.
- Vermeulen, F., E. Hartevelde, A. van Heelsum en A. van der Veen (2018), The potential of immigrant parties: insights from the Dutch case. *Acta Politica*, 55, pp. 432-453.